

УДК 378.015.31.011.3-052:001.89(043.2)

Пинзеник Олена Мафтеївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти,
Мукачівський державний університет

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ СТУДЕНТІВ ВИЩОГО ПЕДАГОГІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

Завдання вищих педагогічних навчальних закладів полягає в підготовці інтелектуальної, наукової та науково-педагогічної еліти суспільства; якісному навчанні та формуванні нового рівня свідомості людини. Ми вважаємо, що фахова підготовка майбутніх педагогів до формування дослідницьких умінь зумовлює появу нового конкурентоспроможного, компетентного фахівця, який є творцем науково-дослідницької культури.

З метою вдосконалення формування дослідницьких умінь майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти важливо з'ясувати сучасний стан цієї підготовки.

Нами встановлено, що процес формування дослідницьких умінь у майбутніх вихователів дітей дошкільного віку та вчителів початкових класів здійснюється шляхом удосконалення змісту фахової підготовки. У педагогічній науці ведеться активний пошук технологій, зорієнтованих на розвиток майбутнього фахівця-дослідника, здатного не лише самостійно здобувати знання, а й творчо використовувати їх. Аналіз процесу формування дослідницьких умінь у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти передбачає визначення навчальних дисциплін, які безпосередньо спрямовані на підготовку тих, хто навчається, до дослідницької роботи з дітьми дошкільного віку. Навчальна діяльність студентів має стати основою для розроблення змісту і технологій цієї діяльності, а також повинна враховувати рівень їх творчих можливостей, навчальних здобутків, інтересів, активності, оскільки набуття майбутніми педагогами досвіду дослідницької діяльності може стати початком серйозних наукових пошуків. Зазначимо, що формування дослідницьких умінь є складним процесом, що залежить від багатьох компонентів діяльності на всіх етапах її проведення, головним із яких є мотиви, що зумовлюють ефективну роботу.

Аналізуючи психолого-педагогічні особливості дослідницької діяльності студентів, розвиток їхньої творчої самостійності у навчальному процесі, ми встановили, що цю проблему висвітлено у працях С. Архангельського, П. Горкуненка, А. Карлашук та інших учених; застосування індивідуально орієнтованого підходу до організації дослідницької діяльності вивчають І. Кравцова, В. Лісовий; формування дослідницьких умінь і навичок подано у працях Г. Беленької, І. Каташинської, Г. Кловак, О. Резіної, що допомагає

зрозуміти сутність готовності майбутніх вихователів ЗДО до експериментально-дослідницької роботи.

Враховуючи специфіку нашого дослідження, вважаємо за доцільне зосередити увагу на сучасному стані формуванні дослідницьких умінь у майбутніх вихователів дошкільників. Встановлено, що існують об'єктивні умови підвищення ефективності формування дослідницьких умінь, які реалізуються шляхом удосконалення відомих та пошуку нових форм і методів організації самостійної дослідницької діяльності з відповідним урахуванням змін у системі фахової підготовки, структурі та змісті навчання. Вони передбачають також розширення й оптимальне поєднання методів навчання за кредитно-модульно-рейтинговою системою, застосування комплексу технічних і дидактичних засобів, які б забезпечували взаємозв'язок аудиторної та позааудиторної форм занять; розвиток взаємодії в системі «викладач – студент» і вдосконалення суб'єкт-суб'єктної взаємодії на основі співпраці, розроблення подальших шляхів поліпшення формування дослідницьких умінь у студентів і педагогічної майстерності викладача.

Розв'язання навчальних дослідницьких завдань має за кінцеву мету надання студентам необхідної допомоги для майбутньої повсякденної професійної діяльності. У процесі виконання подібних завдань використовуються наукові методи спостереження, аналізу, порівняння з наступним визначенням причинних зв'язків або їх систематизацією. За таких умов у Мукачівському державному університеті й відбувається накопичення досвіду пошуку та обробки інформації з фахових дисциплін за умови суб'єкт-суб'єктного характеру взаємовідносин, особистісно орієнтованого та комунікативного підходу до процесу професійної освіти.

Ми погоджуємось з думкою вчених стосовно того, що дослідницька діяльність майбутніх вихователів ЗДО охоплює постановку цілей, добір засобів, спрямованих на вирішення освітніх завдань, і сам процес їх розв'язання. Водночас зауважуємо, що на етапі формування готовності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до дослідницької діяльності, визначення змісту вказаних авторами етапів здійснення дослідницької діяльності може взяти на себе викладач вищого навчального закладу і відповідно спрямувати діяльність студента. Поступова дослідницька діяльність на всіх етапах навчання підготує студента до здійснення дослідницької діяльності у процесі його професійного становлення.

Для нашого дослідження є актуальним те, що дослідники (В. Базелюк, С. Балашова,) теоретично обґрунтували й експериментально перевірили ефективність технології впровадження у навчальний процес дидактичної системи навчально-дослідних завдань з метою успішного формування навчально-дослідницьких умінь вихованців. Встановлено, що процес їх формування забезпечується поєднанням у навчальному процесі різноманітних форм і методів самостійної роботи студентів та методичною підготовкою викладача до організації навчально-дослідницької діяльності; обґрунтовано форми і методи організації навчально-дослідницької діяльності, розроблено

програми семінарів-практикумів для викладачів «Викладач – організатор навчально-дослідницької діяльності студентів» [1; 2].

Нами встановлено, що дослідницька діяльність у структурі педагогічної діяльності є механізмом більш успішного, вищого рівня розв'язання педагогічних завдань, які входять до основних функцій педагога. Система ж дослідницьких педагогічних умінь є «складовою структури педагогічної діяльності, умовою успішного розв'язання педагогічних завдань» [1]. Базуючись на тому, що дослідницька діяльність є творчим процесом, який сприяє внутрішньому руху і саморуку суб'єктів творчої взаємодії і розвитку якостей особистості, формування дослідницьких умінь майбутніх вихователів ЗДО ми розглядаємо як процес створення сприятливих умов для такої професійної підготовки, яка забезпечує розвиток особистісних якостей та професійних умінь, що сприяють педагогічній пошуково-перетворювальній діяльності, результатом якої є подальший професійний розвиток та саморозвиток педагога як дослідника [2].

Зосередивши наукову розвідку на формуванні у студентів – майбутніх педагогів готовності до дослідницької роботи, Є. Кулик визначає сутність, історичні аспекти і сучасний стан розроблення проблеми підготовки майбутніх учителів трудового навчання до педагогічної дослідницької діяльності, розкриває особливості дослідницької діяльності, критерії, показники та рівні готовності майбутніх учителів трудового навчання до педагогічної дослідницької діяльності, науково обґрунтував та експериментально перевіряв систему підготовки майбутніх учителів трудового навчання до зазначеної в назві дисертації діяльності. Підтримуємо висунуті Є. Куликом ідеї стосовно того, що основою для оволодіння будь-якою діяльністю є навчальна діяльність, тому педагогічна дослідницька діяльність може бути визначена як така, що спрямована на формування та розвиток творчої особистості студента. Автором досвід студентів розглядається як предмет, що «перетворюється та вдосконалюється в навчанні шляхом засвоєння елементів соціально-історичного досвіду» [3]. Є. Кулик зазначає, що серед провідних мотивів, котрі збуджують і спрямовують науково-дослідницьку діяльність, доцільно вбачати таку їх динамічно-цілісну структуру, що складається із внутрішніх та зовнішніх мотивів. До внутрішніх мотивів науковець відносить: стійкий інтерес до навчального матеріалу, прагнення оволодіти знаннями, збагнути сутність явищ навколишнього світу; прагнення провадити наукову діяльність, виявляти інтелектуальну активність, проектувати й реалізувати накреслені дослідницькі завдання, потребу аналізувати, порівнювати, систематизувати, класифікувати, узагальнювати досліджувані явища педагогічної дійсності; мотиви вияву творчих якостей мислення, гнучкості, антиконформізму, комплексності, оригінальності, прагнення до творчої самореалізації; мотиви внутрішнього самовдосконалення та розвитку. До зовнішніх мотивів Є. Кулик зараховує: розуміння студентами значення знань у майбутній професійній діяльності, прагнення до їх нарощування для використання у своїй роботі; мотиви обов'язку та відповідальності перед батьками, викладачами, однокурсниками;

намагання отримати більш високий бал; прагнення до лідерства, запобігання неприємностей з боку викладачів та батьків; мотиви матеріального заохочення [3].

Актуального значення набуває також дослідження Л. Султанової «Формування готовності студентів психолого-педагогічних факультетів до науково-дослідної діяльності» (2007), в якому вчена висвітлює проблему науково-дослідної діяльності студентів і розглядає її як організовану підсистему системи професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах, що передбачає інтелектуальну творчу діяльність студентів, спрямовану на вивчення конкретного предмета (явища, процесу) з метою отримання об'єктивно нових знань про нього і їх подальше використання в практичній діяльності. Під готовністю студентів психолого-педагогічних факультетів до науково-дослідницької діяльності Л. Султанова розуміє складне динамічне особистісне утворення, що виражається сукупністю складових психіки, які безпосередньо впливають на процес науково-дослідницької діяльності; якісну характеристику студентів, котра виявляється в практичному вмінні здійснювати психолого-педагогічне дослідження на основі здобутих теоретичних знань щодо сутності науково-дослідної діяльності [4].

Таким чином, аналіз сучасного стану фахової підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів до дослідницької діяльності переконливо свідчить про наявність значної кількості наукових напрацювань, у яких порушено проблеми організації дослідницької роботи у вищих навчальних закладах, формування пізнавальної активності студентів, взаємозв'язок цих чинників із дослідницькою діяльністю майбутніх педагогів. Вченими доведена необхідність формування професіоналізму майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти, здатних до дослідницької діяльності у контексті особистісно орієнтованої освіти, що розглядається як процес поетапного нарощування професіоналізму (інтелектуального, комунікативного, мотиваційного компонентів) у фаховій підготовці відповідно до вивчення фахових дисциплін у вищих педагогічних навчальних закладах.

Список використаних джерел

1. Базелюк В.Г. Формування дослідницьких умінь керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної педагогічної освіти : дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В.Г. Базелюк. – К., 2008. – 247 с.

2. Балашова С.П. Формування дослідницьких умінь у студентів педагогічного коледжу в процесі вивчення природознавчих дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / С.П. Балашова ; Ін-т педагогіки і психології освіти АПН України. – К., 2000. – 22 с.

3. Кулик Є.В. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів трудового навчання до педагогічної дослідницької діяльності : дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Кулик Євген

Володимирович ; Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2006. – 421 с.

4. Султанова Л.Ю. Формування готовності студентів психолого-педагогічних факультетів до науково-дослідної діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Л.Ю.Султанова; Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України. – К., 2007. – 24 с.

УДК 378:373.3.011.3-051:373.06(043.2)

Розман Ірина Іллівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології та
методики викладання іноземних мов,

Данкович Аліна Михайлівна,

магістр спеціальності «Початкова освіта»,
Мукачівський державний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Динамічні трансформації системи освіти в Україні на сучасному етапі передбачають переосмислення сутності і цілей освіти, перегляд змісту та технологій навчання і виховання, посилюються вимоги до особистості педагога та його професійних якостей. Підготовка майбутніх педагогів потребує нових підходів до питань формування їх методичної готовності, зміну поглядів на діяльність учителя початкових класів і його підготовку.

Сучасний вчитель початкової школи мусить одночасно бути і викладачем, і вихователем, і організатором педагогічного процесу, а також порадиником для батьків. Саме тому сьогодні вчителеві вже недостатньо просто добре володіти змістом програмного матеріалу для якісного здійснення навчального процесу. Йому необхідно розуміти співвідношення навчання і розвитку, знати етапи, закони і принципи формування розумових, перцептивних дій, а також знайти найоптимальніший стиль спілкування і взаємодії з учнями, побудований на гуманній основі [1, с. 30].

Сучасний учитель повинен володіти такими професійно-педагогічними й спеціальними вміннями, які б були спрямовані не тільки на передачу відповідних знань, а й на формування особистості учня як людини нового типу з нестандартним мисленням, стабільною внутрішньою мотивацією, бажанням самореалізації. Розбудова української школи потребує перегляду підготовки вчителів початкової школи. Саме в цьому руслі реформується державна політика України у сфері освіти: створено основне законодавче поле освітянської галузі, розроблено нормативно- правову базу для розвитку національної системи освіти: закони «Про освіту», «Про вищу освіту», Національну доктрину розвитку освіти України у XXI столітті де зазначається,

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>